

MTA 200 ÉVES
A MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA

PROGRAMFÜZET

• 2025. OKTÓBER •

Biztos pont. 200 éve.

Ünnepeljen velünk!

MTA

MTA200 — Tudományhavi rendezvények

AZ MTA FILOZÓFIAI ÉS
TÖRTÉNETTUDOMÁNYOK OSZTÁLYÁNAK
ÜNNEPI RENDEZVÉNYEI

Felhívjuk szíves figyelmét, hogy az eseményeken kép- és hangfelvétel (videó, illetve fotó) készül. A rendezvényen való részvétellel tudomásul veszi, hogy a felvételeken szerepelhet, és ezek közzétételéhez hozzájárul.

A Filozófiai és Történettudományok Osztálya által szervezett programok az Akadémia 200 éves történetének méltó ünnepléseként a bölcsészettudományok és társadalomtudományok gazdag hagyományait, valamint a legújabb kutatási eredményeket mutatják be. A konferenciák, kiállítások, könyvbemutatók és kísérőprogramok lehetőséget adnak arra, hogy a tudományos közösség és a nagyközönség egyaránt megismerje az Osztályhoz tartozó tudományterületek sokszínűségét és a jelenkori kutatások jelentőségét. A bemutatott események — történeti tanácskozások, filozófiai és pszichológiai konferenciák, régészeti és művészettörténeti kutatások, valamint a kommunikációs és oktatásügyi rendezvények — egyaránt rávilágítanak az Osztályhoz tartozó tudományterületek sokszínűségére és aktuális tudományos relevanciájára.

Az események részletes programja és naprakész információi az MTA200 hivatalos honlapján (<https://mta200.hu>) található, ahol a látogatók további tájékoztatást kaphatnak a szükséges regisztrációról, a helyszínekről és a kapcsolódó kísérőeseményekről.

TARTALOMJEGYZÉK

- 5 NYITÓRENDEZVÉNY: Fejezetek a Magyar Tudományos Akadémia 200 éves történetéből
- 9 ÉVSZÁZADOK A DUNA PARTJÁN. CONTRA-AQUINCUMTÓL AZ AKADÉMIA PALOTÁJÁIG című kiállítás megnyitója
- 10 KÖNYVBEMUTATÓK
- 11 HALADÁS ÉS IGAZSÁG — Vajon közelebb vagyunk-e az igazsághoz, mint 200 éve?
- 13 MULTIDISZCIPLINÁRIS KUTATÁSOK A RÉGÉSZETBEN
- 16 A PSZICHOLÓGIA AZ MTA 200 ÉVE ALATT — pszichológiatörténeti csomópontok
- 18 100 ÉV PSZICHOLÓGIA - a tudományközi hálózat csomópontjai, határai és lehetőségei
- 21 A MAGYAR MŰVELŐDÉS TÖRTÉNETE NÉGY TÉTELBEN
- 24 FŐMŰVEK ÉS ÍRÁSOS FORRÁSOK A KÖZÉPKORI ÉS KORA ÚJKORI MŰVÉSZET TÖRTÉNETÉBEN
- 27 AKADÉMIKUSOK AZ OKTATÁSÜGY MEGÚJÍTÁSÁÉRT
- 29 ÓKORTUDOMÁNY ÉS AZON TÚL — Ancient studies and beyond
- 33 A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA HATÁSA A MAGYAR KOMMUNIKÁCIÓ- ÉS MÉDIAKULTÚRÁRA
- 36 MŰVÉSZEK ÉS TUDÓSOK KERTJE — külső helyszínen megtartott rendezvény
- 38 TRADÍCIÓ, KURUZSLÁS, ÉS INNOVÁCIÓ: FEZSÜLTSEÉG AZ ORVOSTUDOMÁNYBAN — külső helyszínen megtartott rendezvény

Minden rendezvény esetén regisztráció az mta200.hu oldalon az Eseménynaptárban.

Október 2.

NYITÓRENDEZVÉNY

FEJEZETEK A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA 200 ÉVES TÖRTÉNETÉBŐL

Időpont: 2025. október 2. (csütörtök) 9.30

Helyszín: MTA Székház, Nagyterem

Regisztráció az mta200.hu oldalon

az [Eseménynaptárban](#).

A nyitórendezvény célja elsősorban az, hogy áttekintést adjon a magyar Tudományos Akadémia 200 éves történetével kapcsolatban. A konferencia keretében az Akadémia anyagi támogatásával évek óta folyó kutatások nyomán megjelenő — mintegy 35 ív terjedelmű — tanulmánykötet fontosabb megállapításai kerülnek ismertetésre.

A hazai sikertelen kezdeményezések után, európai minták nyomán, Széchenyi István gróf nevezetes országgyűlési indítványára alakult meg az az egyesület, amely két évszázad alatt egy nyelvművelő magántársulatsból a tudományok intézményesült nemzeti akadémiajává fejlődött. Ez a fejlődési ív azonban számos közbülső állomást, törést, visszalépést és újakezdést foglal magában. Ezért az Akadémia történetének tárgyilagos bemutatásakor a szerzők a fényes sikerek és az árnyoldalak ábrázolására egyaránt figyelmet fordítottak. Az évforduló lehetőséget kínál az előadóknak arra is, hogy kitérjenek az Akadémiát évtizedek során ért

bírálatokra, a múltban gyökerező működési problémákra, valamint arra, miként valósíthatók meg az Akadémia céljai a folyamatosan változó társadalmi és politikai környezetben. Az előadások egyúttal a hazai 19–20. századi akadémia- és tudománytörténeti kutatások állapotfelméréseként is értelmezhetők, mivel bemutatnak újszerű megközelítéseket, és ami talán még lényegesebb, több szerző újabb vizsgálati kérdésekkel és témákkal kijelöli a további kutatások lehetséges irányait.

A rendezvény előadói többek között vizsgálják a tudós elit társadalmi hátterét, a rekrutáció jellegzetes útvonalait és az akadémikussá válás időben változó feltételeit. Szintén kiemelt figyelmet szentelnek az Akadémia és az állami akaratot érvényesítő mindenkori kormányzat összetett kapcsolatának feltárására. E témák mellett sor kerül előadásokra az egyes tudományok intézményesüléséről és az Akadémia e folyamatban játszott szerepéről, valamint az MTA testületi eseményei és évfordulós ünnepségei révén megnyilvánuló önreprezentációjáról is. Végül szó lesz az Akadémia nemzetközi kapcsolatainak (csereprogramok, tudományos együttműködések, nemzetközi szervezetekben való részvétel) alakulásáról a szocializmus időszakában, továbbá az 1994-es akadémiai törvény megszületése körüli politikai vitákról.

- Levezető elnök: Gyáni Gábor, az MTA rendes tagja
- 9.30—9.40 Köszöntő: Benkő Elek osztályelnök, az MTA rendes tagja
- 9.40—10.00 Cieger András (ELTE HTK): *A készülő akadémiatörténeti tanulmánykötetről. Részeredmények és további feladatok*
- 10.00—10.20 Krász Lilla (ELTE BTK): *Tudományoság és tudós társiasság a hosszú 18. században: európai minták — honi törekvések*
- 10.20—10.40 Langó Péter (ELTE HTK): *A magyarok eredetének kutatása és a Magyar Tudományos Akadémia*
- 10.40—11.00 Kovács Janka (ELTE HTK): *A tudományos társaságok szerepe a pszi-tudományok professzionizációjában a 19. századi Magyarországon*
- 11.00—11.20 Kiss Zsuzsanna (ELTE TÁTK): *Az akadémikusok származása és karrierpályája 1825 és 1990 között*
- 11.20—11.40 Paksi Veronika (ELTE TK) — Tardos Katalin (ELTE TK): *Akadémikusok a rendszerváltás után*
- 11.40—12.00 Hozzászólások
- 12.00—12.15 Kávészünet
- Levezető elnök: Rainer M. János, az MTA rendes tagja
- 12.15—12.35 Sipos Balázs (ELTE BTK): *Az Akadémia (ön)reprezentációja: centenáriumi ünnepség és helykeresés*

- 12.35—12.55 Turbucz Dávid (ELTE HTK): *Az Akadémia a tudomány és a politika metszéspontján (1919—1944)*
- 12.55—13.15 László Szabolcs (ELTE HTK): *A Kádár-rendszer nemzetközi tudományos kapcsolatai és az MTA*
- 13.15—13.35 Zsidi Bernát (MTA KIK): *„Határvonalhoz értünk.” Az 1994-es akadémiai törvény elfogadásának három szakasza*
- 13.35—13.55 Körtvélyesi Zsolt (ELTE TK): *Alapítói szándék és kétszáz éves tapasztalat: mennyiben felel(t) meg az Akadémia eredeti küldetésének*
- 13.55—14.15 Hozzászólások és zárszó
- 14.15—15.00 Ebédszünet

ÉVSZÁZADOK A DUNA PARTJÁN. CONTRA-AQUINCUMTÓL AZ AKADEMIA PALOTÁJÁIG CÍMŰ KIÁLLÍTÁS MEGNYITÓJA A SZÉKHÁZ AULÁJÁBAN

Időpont: 2025. október 2. (csütörtök) 15.00

Helyszín: MTA Székház, Aula

Regisztráció az mta200.hu oldalon

az [Eseménynaptárban](#).

A Székház előcsarnokában ünnepélyes keretek között nyílik meg a Széchenyi tér történetét 1865-ig bemutató kamarakiállítás, amely Papp Gábor György (ELTE HTK) kurátor, továbbá Benkő Elek (ELTE HTK), Lővei Pál (ELTE HTK), Vida Tivadar (ELTE HTK, ELTE BTK) Molnár Antal (ELTE HTK), Szabó Ádám (Magyar Nemzeti Múzeum) továbbá Horváth Viktória és Sudár Balázs munkájával készült. A tárlat célja, hogy bemutassa a tér város- és intézménytörténeti szerepét, a változó városszerkezet és közösségi funkciók tükrében. A látogatók betekintést nyerhetnek annak folyamatába, miként alakult e kiemelt jelentőségű köztér arculata az Akadémia székházának felépítése előtti korszakban, így képet kapnak a pesti Duna-part római és római kori barbár leleteiről, a népvándorlás kor és a magyar honfoglalás kor emlékeiről, a középkori Pest topográfiájáról és Duna-parti, távolsági kapcsolatokat tükröző régészeti leleteiről, továbbá arról, hogy az építkezésre kijelölt terület közelében milyen épületek álltak, mit tudunk ezek funkciójáról és berendezéséről, valamint a Székház tervezésének és felépítésének részleteiről.

KÖNYVBEMUTATÓK

Időpont: 2025. október 2. (csütörtök) 15.30

Helyszín: MTA Székház, Nagyterem

Regisztráció az mta200.hu oldalon

az [Eseménynaptárban](#).

Moderátor: Molnár Antal (ELTE HTK)

Eötvös József: *Levelek* II. Balázs Péter — Cieger András — Gángó Gábor (sajtó alá rendezte) — Bemutatja Hermann Róbert (Hadtörténeti Intézet és Múzeum)

MS mester és kora. Kiállítási katalógus. Endrődi Gábor — Kocsis Alexandra — Pattantyús Manga — Sarkadi Nagy Emese (szerk.) — Bemutatja Mikó Árpád (ELTE HTK)

Ókortörténet és feliratok. *Studia Epigraphica Pannonica* 15–16. és *Studia Epigraphica Pannonica Suppl. III*. Forisek Péter — Kovács Péter — Szabó Ádám (szerk.) — Bemutatja Visy Zsolt (PTE BTK)

The self in ancient and early modern philosophy. Németh, Attila — Schmal, Dániel (szerk.) — Bemutatja Juhász Máté (ELTE BTK)

Kiss Viktória: *Bronzkori élettörténetek Magyarországon: Kr. e. 3–2. évezred*. — Bemutatja Bondár Mária (ELTE HTK)

Dévai Kata: *Vessel glass from late Roman burials in Pannonia*. — Bemutatja Borhy László (ELTE BTK)

Október 3.

HALADÁS ÉS IGAZSÁG — Vajon közelebb vagyunk-e az igazsághoz, mint 200 éve?

Időpont: 2025. október 3. (péntek) 11.00

Helyszín: MTA Székház, Kisterem

Regisztráció az mta200.hu oldalon

az [Eseménynaptárban](#).

A Filozófiai Tudományos Bizottság egész napos konferenciája a tudományos és filozófiai haladás fogalmát és jelentőségét vizsgálja több perspektívából, összevetve a 17–18. századi gondolkodók elképzeléseit a modern filozófiai diskurzusokkal. Az előadók a haladás eszméjének korai modern filozófiai alapjait elemzik, kitérnek a filozófia történeti beágyazottságára és a tudományos fejlődés értelmezésének dilemmáira — vajon a fejlődés kumulatív módon zajlik-e, vagy inkább paradigmaváltások sorozataként értelmezhető, továbbá a görög filozófia hasznosságára a modern demokráciák szempontjából. Felidézésre kerül egy 1850-es években zajló magyar tudományos vita, amely a történettudomány igazságfogalmát és annak nemzeti identitáskérdésekhez való kapcsolódását tárgyalta és egyben hozzájárult a szaktudományos önkép formálódásához és a történeti tény fogalmának filozófiai meghatározásához is. Lesz szó az igazság és tévedés viszonyáról a modern és posztmodern gondolkodásban. A rendezvény rávilágít arra is, hogy a megismerés demokratizálásának túlhangsúlyozása és az igazság relativizálása alááshatja a tudományos tudás alapjait, hiszen a tudás nem pusztán vélemények egyenrangú ütköztetéséből születik meg.

Levezető elnök: Ludassy Mária (ELTE BTK)

11.00—11.45 Pavlovits Tamás (SZTE BTK): *A fejlődés fogalmának megjelenése és belső ellentmondásai a tudományos gondolkodásban a 17—18. században*

11.45—12.3 Schwendtner Tibor (EKKE): *Van-e haladás a filozófiában?*

12.30—13.45 Ebédszünet

Levezető elnök: Varga Péter András (ELTE HTK):

13.45—14.30 Mogyoródi Emese (SZTE BTK): *Szókreatés, az igazság kutatása és a demokrácia*

14.30—15.15 Mester Béla (ELTE HTK): *Filozófiai vita a történettudományi igazságról a 19. század közepén*

15.15—15.30 Kávészünet

Levezető elnök: Bárány Tibor (BME Szociológia és Kommunikáció Tanszék)

15.30—16.15 Valastyán Tamás (DE BTK): *A tévedés igaz ábrázolása az igazság indirekt ábrázolása*

16.15—17.00 Farkas Katalin (CEU): *Ne féljünk az igazságtól*

Október 7.

MULTIDISZCIPLINÁRIS KUTATÁSOK A RÉGÉSZETBEN

Időpont: 2025. október 7. (kedd) 9.00

Helyszín: MTA Székház, Nagyteremterem

*Regisztráció az mta200.hu oldalon
az [Eseménynaptárban](#).*

A Régészeti Tudományos Bizottság rendezvénye azokra a legújabb technológiákra és tudományközi megközelítésekre fókuszál, amelyek gyökeresen átalakították a magyarországi és nemzetközi régészeti kutatásokat. A roncsolásmentes vizsgálati technológiák, az archaeogenetika, a fizikai antropológia és az izotópkémia alkalmazása új távlatokat nyitott a táj, a környezet és a klimatikus változások kutatásában, valamint a közösségek eredetének, mobilitásának és társadalmi szerveződésének feltárásában. A konferencia előadásai az őskortól a középkorig számos korszakot átfogva mutatják be, miként járulnak hozzá az archaeozoológiai, archaeobotanikai és geoarchaeológiai vizsgálatok az emberi közösségek életmódjának és létstratégiáinak feltárásához. Az új elméleti megközelítések és kronológiai módszerek — mint a ^{14}C izotópos kormeghatározás és a dendrokronológia — valamint a Big Data- és hálózatelemzés módszereinek alkalmazása alapvetően új fejezetet nyitott a régészeti kutatásban. A rendezvény célja, hogy átfogó képet adjon e modern módszertani irányzatokról, és bemutassa, miként formálják ezek a különböző régészeti korszakok és kutatási eredmények értelmezését

9.30—9.40 Köszöntő: Bálint Csanád (ELTE HTK)

Levezető elnök: Benkő Elek (ELTE HTK)

9.40—10.00 Oross Krisztián (ELTE HTK): *Radio-aktív szénizotóp alapú kormeghatározás alkalmazása korai földművelő közösségek kutatásában*

10.00—10.20 Raczkó Pál (ELTE BTK) — Füzesi András (MNM Régészeti Intézet) — Mesterházy Gábor (MNM Régészeti Intézet): *Neolitikus tellek és komplex települési rendszerek az Alföldön: a megismerés új dimenziói*

10.20—10.40 Siklósi Zsuzsa (ELTE BTK): *Rézkori közösségek szociális hálózata*

10.40—11.00 Kulcsár Gabriella (ELTE HTK): *Az őskori Európa átalakulása a Kr. e. 4/3. évezredben — Yamnaya Impact*

11.00—11.20 Kiss Viktória (ELTE HTK): *Mobilitás és kereskedelem a kora és középső bronzkori Kárpát-medencében*

11.20—11.40 Borhy László (ELTE BTK): *A romanizáció kérdései Galliában és Pannoniában a HUN-REN — ELTE Interdiszciplináris Kutatócsoport projektjeinek tükrében*

11.40—12.00 Szécsényi-Nagy Anna (ELTE HTK): *Római kori Kárpát-medence új bio-régészeti kutatásai*

12.00—13.00 Ebédszünet

Levezető elnök: Borhy László (ELTE BTK)

13.00—13.20 Bartus Dávid (ELTE BTK) — Alessandra Giumlia-Mair (AGM Archeoanalisi,

- Merano, Italy): *Archeometriai vizsgálatok pannoniai bronzszobrokon*
- 13.20—13.40 Bollók Ádám (ELTE HTK): *Kereskedelemi kapcsolatok a késő ókori Kelet-Közép-Európa és a dél-levantei térség között - régészeti- és anyagvizsgálatok*
- 13.40—14.00 Vida Tivadar (ELTE HTK, ELTE BTK): *Népvándorláskori migráció és integráció új megközelítésben*
- 14.00—14.20 Rácz Zsófia (ELTE BTK): *Társadalom és rokonsági szerveződés az avar korban*
- 14.20-14.40 Révész László (SZTE BTK) — Török Tibor (SZTE TTIK): *Régészeti és genetikai adatok a Tisza-Maros közének 10—11. századi történetéhez*
- 14.40—15.00 Szőke Béla Miklós (ELTE HTK) — Samu Levente (ELTE BTK): *Mosaburg/Zalavár Karoling kori központ agglomerációja és népessége*
- 15.00—15.20 Benkő Elek (ELTE HTK): *Környezetrégészeti kutatások a középkori Pilisben*
- 15.20—15.40 Mészáros Orsolya (ELTE BTK): *Üvegleletek archaeometriai vizsgálata a Medium Regni területén*

Október 9.

A PSZICHOLOGIA AZ MTA 200 ÉVE ALATT — Pszichológiatörténeti csomópontok

Időpont: 2025. október 9. (csütörtök) 10.00

Helyszín: MTA Székház, Nagyterem

Regisztráció az mta200.hu oldalon

az [Eseménynaptárban](#).

A tudományos tanácskozás célja, hogy feltárja a pszichológia akadémiai integrációjának fontosabb állomásait és a tudományterület meghatározó alakjainak szerepét az elmúlt két évszázadban. A felkért előadók és korreferenseik 40 perces blokkokban előadásokat és vitákat tartanak, melyek a pszichológia hazai történetének különböző korszakaira fókuszálnak.

Pléh Csaba az első akadémikus pszichológusok munkásságát és kapcsolatrendszerét mutatja be, különös tekintettel a hit, politika és tudomány elválasztásának kérdéseire. Csépe Valéria a Ranschburg Intézet és az Akadémia kapcsolatát tárgyalja, míg Kovács Ilona Békésy György, Gábor Dénes és Julesz Béla tudományos újításait ismerteti az információelmélet és érzékeléskutatás terén. Hunyady György előadása a szociálpszichológia akadémiai beágyazódásának ívét követi végig Rónay Jácinttól Pataki Ferencig, bemutatva a tudományág helyének alakulását az Akadémia keretein belül.

Levezető elnök: Pléh Csaba (CEU)

10.00—10.40 Pléh Csaba (CEU): *Az első pszichológus akademikusok és kapcsolataik: Kornis, Posch, Schütz, Révész. Hit, politika, és tudomány szétválasztása*

Korreferens: Hunyady György (ELTE PPK)

10.40—11.20 Csépe Valéria (HUN-REN TTK): *A Ranschburg Intézet és az MTA*
Korreferens: Czigler István (HUN-REN TTK)

11.20—12.00 Kovács Ilona (ELTE PPK): *Békésy György, Gábor Dénes és Julesz Béla elbűvölő megfjtései az információ kódolásának rejtvényére vonatkozóan*

Korreferens: Winkler István (HUN-REN TTK)

12.00—12.40 Hunyady György (ELTE PPK): *Szociálpszichológusok az Akadémián: Rónay Jácinttól Pataki Ferencig és tovább*

Korreferens: Csepeli György (ELTE TáTK)

13.00—14.00 Ebédszünet

100 ÉV PSZICHOLÓGIA — a tudományközi hálózat csomópontjai, határai és lehetőségei

Időpont: 2025. október 9. (csütörtök) 14.00

Helyszín: MTA Székház, Nagyterem

Regisztráció az mta200.hu oldalon

az [Eseménynaptárban](#).

A pszichológiai tudományok jelenét és jövőbeli irányait bemutató előadók pályájuk zenitjén járó pszichológusok vagy a pszichológia szemléletmódját elfogadó, a pszichológiával szoros munkakapcsolatban dolgozó kutatók. A tudományközi találkozások számos eredményéből kínálnak ízelítőt azok a résztvevők, akik a pszichológia és más tudományok határterületein, multi-, inter- és transzdiszciplináris témákban és projektekben dolgoznak együtt. A partnerek máshol, jellemzően nem a pszichológiai tudományok területén aktív kutatók, illetve adatalapú következtetésekre építő gyakorlati szakemberek. A közös kutatások, fejlesztések és/vagy gyakorlatorientált projektek kihívást és lehetőséget jelentenek mind a pszichológiai tudományok, mind a társtudományok számára. A rendezvény célja megmutatni, hogy a pszichológia szerepe — jórészt a tudományterület akadémiai beágyazottságának is köszönhetően — a 21. századra megváltozott: alaptudományi jellege mellett erőteljes, számos esetben zászlóvivő szerepet tölt be a kutatásokban, valamint a tudományterületek együttműködését igénylő olyan komplex, szerteágazó területeken és az ezekhez kapcsolódó projektekben, amelyek ma a tudományos és

a hétköznapi érdeklődés középpontjában állnak, például az agykutatás, az egységes egészség (One Health), az épített környezet, a fenntarthatóság, az evolúciós pszichológia, a memóriakutatás és a mesterséges intelligencia, a kognitív fejlődés és hanyatlás komplex világa.

Bevezető: Csépe Valéria (HUN-REN TTK)

14.00—15.15 **Evolúció és az egyén fejlődése**

Levezető elnök: Düll Andrea (ELTE PPK)

Zsidó András (PTE BTK): *A félelmi válasz első egy perce — Mit tud mondani a kognitív pszichológia a vizuális fenyegető ingerek idegrendszeri feldolgozásáról?*

Keresztes Attila (HUN-REN TTK): *Az emlékező agy fejlődése az egész életen át. Hogyan segíti és korlátozza agyunk változása emlékezetünk működését?*

Tóth Brigitta (HUN-REN TTK): *Az újszülöttkori agyi aktivitástól az élethosszig tartó fejlődésig*

Hozzászólások

15.15—16.30 **Környezet és egészség**

Levezető elnök: Csépe Valéria (HUN-REN TTK)

Cseh András (CAN Architects, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem): *Tanulási Környezeti Nevelés — tanulási tereink pszichológiai, pedagógiai és építészeti tervezés*

Somogyi Krisztina (Moholy-Nagy Művészeti Egyetem): *Párbeszéd a környezettel — gondolatok az építészet recepciójáról*

Kököneyi Gyöngyi (ELTE PPK): *Érzelemszabályozás az egyén természetes közegében: Kutatások élménymintavételi módszerrel*

Hozzászólások

16.30—16.45 Kávészünet

16.45—18.00 **Egyéni és társas tanulás**

Levezető elnök: Dúll Andrea (ELTE PPK)

Köteles Ferenc (KGRE): *Testérzetek pszichofiziológus szemmel*

Kiss Paszkál, (PPKE BTK): *Teremtő kölcsönhatások: társadalmi meghatározottságaink és átalakító erőink hálózati dinamikája*

Racsmány Mihály (HUN-REN): *Miért nem hozott fejlődést a mesterséges intelligencia alkalmazása az oktatásban és hogyan segíthet a kognitív pszichológia?*

Hozzászólások

Zárszó: Csépe Valéria (HUN-REN TTK)

Október 10.

A MAGYAR MŰVELŐDÉS TÖRTÉNETE NÉGY TÉTEL BEN

Időpont: 2025. október 10. (péntek) 10.00

Helyszín: MTA Székház, Nagyterem

*Regisztráció az mta200.hu oldalon
az [Eseménynaptárban](#).*

A művelődéstörténet sajátos helyzetet foglal el a hazai tudományterületek hierarchiájában.

Sokszínűség, tematikai gazdagság, multidiszciplinaritás és nehezen meghúzható tudományterületi határok — röviden így jellemezhető az a diszciplína, amelynek bemutatására a Művelődéstörténeti Osztályközi Bizottság vállalkozik. Ennek a gazdagságnak az érzékeltetésére négy olyan tematikus egységet választottunk, amely egyszerre villantja fel a műveltség megszerzésének az elmúlt évszázadokban folyamatosan változó lehetőségeit és a lehetőségek kihasználásával elnyerhető ismereteket, illetve a művelődés oktatási intézményeken túlmutató fontosabb helyszíneit. A rendezvény elsőként a családi élet tereit veszi számba a 16—19. században, majd a könyvek kevésbé hangsúlyozott ismeretközvetítő szerepét mutatja be két eltérő korban és élethelyzetben. A harmadik és negyedik egység a műveltségszerzés egyre szélesedő tereinek bemutatására vállalkozik: milyen szerepet játszott az ismeretek gyarapításában az utazás, illetve a 20. században az egyre tömegesebbé váló turizmus (a 18—19. században Itáliába látogató ifjú arisztokraták, valamint a Balatonon nyaralók példáján keresztül), illetve milyen céllal jöttek létre és milyen

funkciót töltöttek be a kultúra 19. századtól kiépülő intézményes helyszínei, a színházak és múzeumok.

Levezető elnök: Sándor Klára (SZTE BTK)

A családi élet terei

- 10.00—10.20 Krász Lilla (ELTE BTK): *Gyermek a családban, a közösségben és a társadalomban a 16-18. századi Magyarországon*
- 10.20—10.40 Géra Eleonóra (ELTE BTK): *Házasság, család, otthon a 19. századi Magyarországon*

Könyvek és olvasóik

- 10.50—11.10 Csukovits Enikő (ELTE HTK): *A könyvnyomtatás által közvetített ismeretek a középkor és az újkor határán*
- 11.10—11.30 Császtvay Tünde (ELTE HTK): *A kétszer meghalt hős csergő sarkantyúja. A regény expanziója és az olvasóközönség kiszélesedése a 19. században*
- 11.30—12.10 Kávészünet

Utazás és ismeretszerzés

- 12.10—12.30 Csorba László (BTM): *A modern magyar művelődés itáliai kapcsolatai a Grand Tourtól a Magyar Légióig*
- 12.30—12.50 Schleicher Vera (Néprajzi Múzeum): *A tömegturizmus és a Balaton*

A kultúra terei

- 13.00—13.20 Szalisznyó Lilla (SZTE IKIKK): *A magyar nyelvű intézményes színháztársulat térnyerése a 19. században*
- 13.20—13.40 Kemecsi Lajos (Néprajzi Múzeum): *Gyűjteményépítés és kiállítás — múzeumi koncepciók és korszakváltások a Néprajzi Múzeum példáján keresztül*

Október 14.

FŐMŰVEK ÉS ÍRÁSOS FORRÁSOK A KÖZÉPKORI ÉS KORA ÚJKORI MŰVÉSZET TÖRTÉNETÉBEN

*Konferencia az MTA Isabel és Alfred
Bader művészettörténeti kutatási
támogatás fennállásának
15. évfordulóján*

Időpont: 2025. október 14. (kedd) 13.00

Helyszín: MTA Székház, Nagyterem

Regisztráció az mta200.hu oldalon

az [Eseménynaptárban](#).

2010-ben — vagyis éppen 15 évvel ezelőtt — osztották ki először az MTA Isabel és Alfred Bader művészettörténeti kutatási támogatást. Az Isabel és Alfred Bader alapította ösztöndíjat minden évben két olyan fiatal művészettörténész kaphatja meg, aki a középkor vagy a kora újkor művészetével foglalkozik. A kutatási támogatást odaitélő kuratórium elnöke Galavics Géza volt — 2023-ban bekövetkezett haláláig —, aki gondosan figyelt az ifjú kutatók kiválasztására és nagy odaadással követte nyomon, segítette a munkájukat. A konferencia hat előadása az ösztöndíjat elnyerő kutatók munkásságát, célzottan a régi magyarországi művészet kutatásának egészét reprezentálja: tárgyuk az építészet, festészet és szobrászat, valamint az iparművészet rangos emlékeinek, a rájuk vonatkozó írásos forrásoknak értelmezése, a művek pozicionálása a művészet

történetében. A konferenciát lezáró esemény egy könyvbemutató. Az MTA Isabel és Alfred Bader művészettörténeti kutatási támogatás segítségével született és most megjelentetett mű Kusler Ágnes monográfiája: *Festett emblémák Magyarországon (17–18. század)* (ELTE HTK Művészettörténeti Intézet, Budapest, 2025). A monográfia egy eddig csak részleteiben ismert művészeti jelenségnek — az emblémák használata a magyarországi késő reneszánsz és barokk művészetben — teljességre törekvő feldolgozása. Hiánypótló munka, amelyet nemcsak a művészettörténészek, hanem a társtudományok képviselői (irodalomtörténészek, történészek, néprajztudósok stb.) kézikönyvként fognak még sokáig használni.

Levezető elnök: Lővei Pál (ELTE HTK)

13.00–13.20 Mikó Árpád (ELTE HTK): Bevezetés

13.20–13.40 Havasi Krisztina (ELTE HTK): *A pécsi székesegyház román kori faragványegyütteséről: A Szent-Kereszt oltár művészettörténeti olvasatai*

13.40–14.00 Sarkadi Nagy Emese (Keresztény Múzeum, EKKE): *A bécsújhelyi Neukloster egykori gyűjteménye és Rueland Frueauf*

14.00–14.20 Szabó Ágnes (Esztergom): *Textilkincsek évszázadairól — Néhány szó az esztergomi főszékesegyház kincstárában őrzött Mátyás-mise-ruháról*

14.20–14.40 Kávészünet

14.40–15.00 Gulyás Borbála (ELTE HTK): *A bécsi Nádasdy-palota*

- 15.00—15.20 Kiss Erika (Magyar Nemzeti Múzeum): *A kora újkori főúri kincstárak az inventáriumok tükrében*
- 15.20—15.40 P. Kovács Klára (Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Magyar Történeti Intézet): *A bethlenszentmiklósi kastély, késő reneszánsz építészetünk utolsó főműve Erdélyben*
- 15.40—16.40 Könyvbemutató beszélgetés
Kusler Ágnes (ELTE BTK): *„Festett emblémák Magyarországon (17—18. század)”. ELTE HTK, Budapest 2025.*
Moderátor: Mikó Árpád (ELTE HTK)
Résztevők: Kusler Ágnes, mint szerző (ELTE BTK) és Serfőző Szabolcs (Magyar Nemzeti Múzeum).

Október 16.

AKADÉMIKUSOK AZ OKTATÁSÜGY MEGÚJÍTÁSÁÉRT

Időpont: 2025. október 16. (csütörtök) 10.00

Helyszín: MTA Székház, Nagyterem

*Regisztráció az mta200.hu oldalon
az [Eseménynaptárban](#).*

A Pedagógiai Tudományos Bizottság rendezvényének előadói olyan akadémikusok életpályájának a bemutatását állítják középpontba, akik kiemelkedően sokat tettek hazánkban az oktatásügy megújításáért. A 19. századtól napjainkig ívelően bontakozik ki a neveléstudománnyal, pszichológiával és más tudományokkal foglalkozó tudósok tevékenysége, akiknek a kutatásai — saját korukon messze túlmutatóan — hozzájárulhatnak az „ideális iskola” megteremtéséhez. A konferencia előadói áttekintik, miként jelent meg a neveléstudomány a Magyar Tudományos Akadémia kétszáz éves történetében, valamint kik és milyen módon képviselték ezt a szerteágazó és összetett területet. Majd sor kerül több, a neveléstudomány szempontjából is jelentős személyiség életútjának ismertetésére és nagyívű, fontos összefüggéseket feltáró elemzésekre arról, hogy az akadémikusok, valamint a neveléstudománnyal, pszichológiával és más tudományokkal foglalkozó kutatók munkássága saját korukon túlmutatóan miként járult és járulhat hozzá az „ideális iskola” megteremtéséhez.

Levezető elnök: Kéri Katalin (SOE BPK)

10.00—10.10 Zsolnai Anikó (ELTE PPK): Köszöntő

10.10—10.40 Németh András (ELTE PPK): *A magyar neveléstudomány és az Akadémia: történeti áttekintés*

10.40—11.10 Hunyady György (ELTE PPK): *Dékány István pályaképe*

11.10—11.40 Garai Imre—Szabó Zoltán András (ELTE PPK): *Oktatáspolitikai és neveléstudományi kapcsolata Kornis Gyula munkásságán keresztül a két világháború közötti Magyarországon*

11.40—12.00 Kávészünet

Levezető elnök: Rébay Magdolna (DE BTK)

12.00—12.30 Pukánszky Béla (EKKE PK): *Schneller István neveléstudományi jelentősége*

12.30—13.00 Szabolcs Éva (ELTE PPK): *Prohászka Lajos életműve*

13.00—13.30 Golnhofer Erzsébet (ELTE PPK): *Szent-Györgyi Albert*

13.30—14.00 Csépe Valéria (HUN-REN TTK Agyi Képző Központ): *Akadémikusok az ideális iskoláért*

Október 17.

ÓKORTUDOMÁNY ÉS AZON TÚL — ANCIENT STUDIES AND BEYOND

Időpont: 2025. október 17. (péntek)

9.30—18.00

Helyszín: MTA Székház, Nagyterem

Regisztráció az mta200.hu oldalon

az [Eseménynaptárban](#).

Az Akadémia 200 éves évfordulója alkalmából az Ókortörténeti Tudományos Bizottság egész napos tudományos konferenciával emlékezik meg az intézmény és az ókortudomány kapcsolatáról, valamint Török László akadémikus (1941—2020) tudományos örökségéről. A tudományos tanácskozás az ókori Egyiptom, a Közel-Kelet, Görögország és Róma világát különböző diszciplináris szempontokból vizsgáló előadásokat vonultat fel, s ezek révén mutatja be az ókortudomány hazai és nemzetközi horizontját. A program egyúttal tisztelgés az elhunyt Török László előtt, aki egyetemes látókörű kutatóként az egyiptológia, a meroitológia és az antikvitás interkulturális kapcsolatait egyaránt meghatározó módon művelte.

Levezető elnök: Vida Tivadar (ELTE HTK, ELTE BTK)

9.30—10.00 Szabó Ádám (MNM, NKE) — Bács Tamás (ELTE BTK): *Bevezetés: A Magyar Tudományos Akadémia 200 éve és az egyetemes ókortudós akadémikus Török László — Introduction: 200 years of the Hungarian Academy of Sciences and the universal ancient scholar*

- academician László Török
- 10.00—10.30 Bács Tamás (ELTE BTK): *Art and Attire: Representing Royal, Divine, and Non-Royal Dress in the Late Ramesside Period* — *Művészet és viselet: királyi, isteni és nem királyi öltözet reprezentációja a késő Ramesszida korban*
- 10.30—11.00 Lohwasser, Angelika (Westfälischen Wilhelms-Universität Münster): *Thoughts on the Meroitic God Ape-demak* — *'Gondolatok a meroitikus Apedemak istenről'*
- 11.00 Kávészünet
- 11.30 Budka, Julia (Ludwig-Maximilians-Universität München): *Once again, the cemetery of El Kurru: a tribute to László Török's contribution after 30 years* — *Ismét az el-Kurru-i temetőről: tisztelgés Török László munkássága előtt harminc év távlatából*
- 12.00 Zólyomi Gábor (ELTE BTK): *The Philosopher's Stone of Sumerian Grammar* — *A bölcsek köve a sumer nyelvtan leírásában*
- 12.30 Kahn, Daniel (University of Haifa): *Some thoughts about the Assyrian withdrawal from Egypt* — *Néhány gondolat az asszír kivonulásról Egyiptomból*
- 13.00—14.00 Ebédészünet

Levezető elnök: Grüll Tibor

- 14.00—14.30 Irsay-Nagy Balázs (ELTE BTK): *Philopatórtól Epiphanésig. Egy egyiptomi uralkodóváltás kronológiája* (IV. Ptolemaiosz — V. Ptolemaiosz — *From Philopator to Epiphanes. The Chronology of a Change of Reign* (Ptolemy IV-Ptolemy V)
- 14.30—15.00 Kalla Gábor (ELTE BTK): *Mezopotámiai tárgyak hamisításának stílusa. Korszellem vagy egyéni koncepció?* — *Style of forgery of Mesopotamian objects. Zeitgeist or individual concept?*
- 15.00—15.30 Patay-Horváth András (ELTE BTK): *Oinomaos palotájának egyetlen oszlopa* (Paus. 5.20.6-7): *műemlékvédelem és történelemhamisítás az ókorban* — *The last column of Oinomaos' palace* (Paus. 5.20.6-7): *inventing history and protection of cultural heritage in ancient Greece*
- 15.30—16.00 Kávészünet
- 16.00—16.30 Bodnár István (ELTE BTK): *Mechanika és a természet megismerése* — *Mechanics and the study of nature. I.*
- 16.30—17.00 Szabó Ádám (NKE): *Claudius Maximus: egy koracsászárkori 'reneszánsz' alak és Pannonia* — *Claudius Maximus: a 'renaissance' figure from the early Imperial period and Pannonia*
- 17.00—17.30 Bollók Ádám (HUN-REN): *Amulettek*

- a késő ókori Galileában: lokális hagyományok és mediterrán háttér — *Amuletic Artifacts in Late Antique Galilee: A Glocal Perspective*
- 17.30 Zárszó — Afterword
- 18.30 ELTE Régészettudományi Intézet, Könyvtár, kötetlen beszélgetés, házigazda Kalla Gábor (ELTE BTK): *Az MTA és az Ókortudomány két évszázada — ELTE Institute of Archaeology, Library, informal discussion, hosted by Gábor Kalla: Two centuries of the Hungarian Academy of Sciences and Ancient Studies*
- 14.00—18.00 Alternatív program: Magyar Nemzeti Múzeum, Seuso kiállítás, Mráv Zsolt (MNM) vezetésével — Alternative program: Hungarian National Museum, Seuso exhibition, guided by Zsolt Mráv

Október 21.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA HATÁSA A MAGYAR KOMMUNIKÁCIÓ- ÉS MÉDIAKULTÚRÁRA

Időpont: 2025. október 21. (kedd) 10.00

Helyszín: MTA Székház, Nagyterem

Regisztráció az mta200.hu oldalon

az [Eseménynaptárban](#).

A rendezvény Zoom linkje: <https://us02web.zoom.us/j/87885615879?pwd=xVQ62IPGVbE70WiZ-hMnHqwOOEtEnoq.1>

Meeting ID: 878 8561 5879 Passcode: 694997

Az elmúlt évtizedekben számos, a Magyar Tudományos Akadémiához és kutatóintézeti hálózatához köthető szakmai program valósult meg annak a törekvésnek a jegyében, hogy tudományos megalapozottságú, interdiszciplináris megközelítésekre épülő modellek segítségével szülessenek válaszok a digitalizációval és az új médiakultúrával kapcsolatos kérdésekre. Ezek a programok olyan tudományos projekteket öleltek fel, mint a „Virtuális Egyetem” és a „Virtuális Enciklopédia”, a „Communications in the 21st Century — The mobile information society”, vagy a „Visual Learning Conferences”, amelyek egyaránt jelentős szakmai visszhangot váltottak ki a hazai és nemzetközi tudományos közéletben. A bicentenáriumi megemlékezés keretében vegyes (online—offline) részvételi formában megrendezni tervezett konferencia e tudományos projektek eredményeire rávilágítva keres választ arra a kérdésre, hogy az MTA-hoz köthető tudományos műhelyekben zajló kutatások milyen hatást gyakoroltak a magyar kommunikáció- és médiakultúrára.

Levezető elnök: Szécsi Gábor (ELTE HTK, PTE)	
10.00—10.10	Erdei Anna főtitkárhelyettes: Köszöntő
10.10—10.30	Pléh Csaba (CEU, MTA): <i>A kommunikáció forradalmi és a gondolkodás alakulása</i>
10.30—10.50	Nyíri Kristóf (MTA): <i>Mobiltelefon Magyarországon: Alaputatástól innovációig</i>
10.50—11.10	Benedek András (BME): <i>„Online” és „virtuális” impulzusok a pedagógiáról való 21. századi gondolkodásunkban</i>
11.10—11.30	Szécsi Gábor (ELTE HTK, PTE): <i>A tudománykommunikáció forradalma az információ korában</i>
11.30—12.00	Kávészünet
12.00—12.20	Konczosné Szombathelyi Márta (SZE): <i>Az MTA Kommunikációmenedzsment Munkabizottság szerepe a vállalati kommunikáció hazai és nemzetközi kutatásában</i>
12.20—13.40	Szvetelszky Zsuzsanna (KRE): <i>A Magyar Tudományos Akadémia társas hatása: érzékelés, befolyásolás, interperszonalitás</i>
12.40—13.00	Golden Dániel (ELTE HTK): <i>Filozófia és innováció a 2000-es években</i>
13.00—13.20	Tompa Ferenc (4Motivations Kft): <i>Elágazáshoz értünk</i>
13.30—14.15	Kerekasztal-beszélgetés a mesterséges intelligencia kulturális, társadalmi hatásairól
14.15—14.20	Zárszó

MŰVÉSZEK ÉS TUDÓSOK KERTJE

Helyszín: Budapest II., Széher utca 24/b.

Időpont: 2025. október 6. (hétfő) 15.00

*Regisztráció az mta200.hu oldalon
az [Eseménynaptárban](#).*

A Budapest II., Széher utca 24/b. alatti lakóházat Dohnányi Ernő zeneszerző és zongoraművész (1877—1960) számára tervezte gyöngyöshalászi Takách Béla építész 1927-ben, Dohnányiék a rákövetkező évben költöztek be. A későszecessziós épületet a lejtős domboldalra Solty László kertépítész tervei alapján telepített, nagy méretű kert övezi, amelynek kialakításában és gyarapításában Dohnányi központi szerepet játszott. A II. világháborút követően a villát több lakásra osztották. A Dohnányi-rokon Szlabey család mellett itt lakott Fülep Lajos művészettörténész, akadémikus (1885—1970), majd R. Várkonyi Ágnes történész, akadémikus (1928—2014) és férje, Ruttkay Kálmán angol irodalmár, az ELTE legendás oktatója (1922—2010).

A program helyszíne maga a kert. Közepén, az egykori úszómedence körül Lövei Pál (ELTE HTK) köszöntőjét követően négy rövid előadás hangzik el a ház és a kert négy híres lakójáról — Kusz Veronika zenetörténész (ELTE HTK) Dohnányi Ernőről, Mikó Árpád művészettörténész (ELTE HTK) Fülep Lajosról, Horn Ildikó történész (ELTE BTK) R. Várkonyi Ágnesről és Dávidházi Péter irodalomtörténész (ELTE BTK) Ruttkay Kálmánról emlékezik meg. A kert történetét és értékeit Alföldy Gábor tájépítész, kerttörténész (ELTE HTK) mutatja be rövid előadás és vezetett séta keretében.

Társrendező a Dohnányi Kert Egyesület (elnök: Ruttkay Zsófia)

(A Dohnányi Kert Egyesület 2009 őszén civil kezdeményezésként alakult. Dohnányi Ernő, a világ-hírű zeneszerző és zongorista budai otthonának mai lakói, környékbéliek, szakértő tájépítész, történeti ökológus, valamint a zenei és kulturális élet jeles képviselői fogtak össze, hogy villáját körülvevő egykori kert eredeti funkciója, művészeti, kultúr-történeti és ökológiai értékei megőrződjenek, és méltó módon váljanak ismertté a szűkebb és tágabb — hazai és nemzetközi — közönség számára.)

A program eső esetén is a kertben zajlik. A terep lejtős-emelkedős, helyenként lépcsőkkel, így a részvétel nehezebben mozgóknak nem ajánlott. A rendelkezésre álló ülőhelyek száma korlátozott, ezért regisztrációra lesz szükség. A helyszín megközelítéséhez javasolt a tömegközlekedés használata, mivel az utcában nagyon kevés a parkolóhely. Legközelebb a 129-es busz Bölöni György utca — Széher út megállója van, a Ferenc kórház utáni első megálló.

TRADÍCIÓ, KURUZSLÁS, ÉS INNOVÁCIÓ: FESZÜLTSG AZ ORVOSTUDOMÁNYBAN

A Filozófiai és Történettudományok Osztályának rendezvénysorozatához kapcsolódóan, várhatóan 2026 második felében kerül sor a *Tradíció és innováció: esszenciális feszültség az orvostudományban* című kiállítás megnyitójára, a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum falai között. A kiállítást Tuboly Ádám és Karakas Alexandra, az MTA Tudomány- és Technikatörténeti Osztályközi Bizottság tagjai szervezik a Múzeum vezetősége (Varga Benedek főigazgató) közreműködésével. Az esemény célja, hogy az orvostudomány történetén keresztül mutassa be a tudományos munkát alakító alapvető feszültséget, amely a hagyományőrző és dogmatikus, illetve a kritikus és innovatív gondolkodás között feszül.

A kiállítás koncepciója arra épül, hogy ez a kettősség nem pusztán egymást váltó, hanem egymást feltételező jelenség: a tudomány fejlődése során mind a tradíció, mind az innováció nélkülözhetetlen szerepet játszik. A két irány más és más tudományos értékekre, képességekre és személyiségjegyekre épít, mégis kölcsönösen hozzájárul a tudományos gondolkodás dinamikájához. E kettősség bemutatása a látogatók számára rávilágít arra, hogy a tudomány történetében az előrelépés sokszor nem az egyik vagy a másik irány kizárólagos érvényesülésével, hanem azok egyensúlyával valósult meg.

A bemutatott tárgyak a tudomány anyagi kultúráján keresztül teszik érzéketessé e folyamatot. Eszközök,

kéziratok, könyvek és orvostörténeti emlékek révén a kiállítás érzékelteti, miként alakította az innováció és tradíció együttes jelenléte a tudományos gondolkodást és gyakorlatot. A látogatók így nemcsak a tudománytörténeti érdekességekkel találkozhatnak, hanem annak mélyebb megértését is nyerhetik, hogyan járult hozzá e kettősség az orvostudomány és tágabb értelemben a tudományos világ fejlődéséhez.

MTA 200

MTA200